

1929 KRİZİ VE GÜNÜMÜZDEKİ KRİZ

Aydınlık Dergisi, 23 Kasım 2008

Yıldırım Koç

Türkiye yıllardır yapısal bir kriz yaşıyor. Bu kriz her geçen gün giderek derinleşiyor. Krizin en önemli göstergesi, fabrikaların küçülmesi veya kapanması, esnaf-sanatkarın iflas etmesi, kırsal kesimdeki küçük üreticilerin yoksullaşması ve tasfiye olması, işsizliğin hızla artması. Türkiye'nin emperyalist sömürden kaynaklanan bu krizi, günümüzde küresel krizden de etkilenmeye başladı. Yapılan tahminler, bu olumsuz etkinin 2009 yılında daha da artacağı doğrultusunda.

1929 krizinde durum neydi? Bugünle 1929 sonrası arasındaki farklar ne?

1929 yılında dünya kapitalizmi büyük bir bunalım yaşadı. Türkiye bu bunalımdan bugüne göre daha az etkilendi.

Bunun bir nedeni, 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşmasında yer alan gümrüklere ilişkin hükümdü. Türkiye, 1929 yılına kadar gümrük vergilerini yükseltmeyecek, iç pazarını uluslararası rekabete kapatamayacaktı. Dünya krizinin patladığı yıl, Türkiye gümrüklerini yükseltme imkanına kavuştu. Türkiye'nin iç pazarı, emperyalist tekellerin çökertici etkisinden büyük ölçüde korundu. Günümüzde ise bunun tam tersi söz konusu. Gerek Dünya Ticaret Örgütü'nün dayattığı politikalara, gerek de 1 Ocak 1996 tarihinde başlayan gümrük birliğine bağlı olarak, ulusötesi şirketlerin iç pazarımızda istediği gibi at oynatmalarının önünde hemen hemen hiçbir engel bırakılmadı. Türkiye, 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren Avrupa Birliği ile gümrük birliğine girdikten sonra, kendi başına gümrük düzenini değiştirebilme imkanını da yitirdi. Bugün Türkiye'nin dış ticaret politikasında ana noktalar, Avrupa Birliği tarafından belirleniyor. Diğer bir deyişle, 1929 buhranı sonrasında Türkiye iç pazarı dış rekabetten korunmuştu; günümüzde ise iç pazarımız dış rekabete tümüyle açıktır. Yeni küresel krizin daha çökertici olmasının bir nedeni budur.

1929 dünya krizi sonrasında Türkiye'de nüfusun yaklaşık yüzde 75-80'i kırsal bölgelerde yaşıyordu ve bu nüfusun önemli bir bölümü temel tüketim mallarını kendi üretiyordu. Bu insanların pazarla ilişkileri sınırlıydı. Uluslararası piyasalardaki büyük dalgalanmalar, pazarla ilişkisi sınırlı olan bu insanların yaşamlarını sınırlı biçimde etkiliyordu. Günümüzde ise kırsal kesimde yaşayanların oranı yüzde 30'un altına inmiştir ve bu insanların çok küçük bir bölümü kendi ihtiyaçlarını karşılamak için tarımsal faaliyet içindedir. Kırsal kesimde yaşayanların çok büyük bölümü pazar için üretimde bulunmaktadır. Ayrıca, günümüzde tüketim kalıpları çok farklıdır. İnsanları, birçok ithal girdi içeren ürünler tüketmektedir. Bu koşullarda, uluslararası pazarlardaki gelişmeler, halkımızı doğrudan ve derinden etkilemektedir.

1930'lu yıllarda emperyalist ülkeler ve tekeller vardı; ancak bugünkü ulusötesi sermayenin gücü, 1930'lardaki tekellerden kıyas kabul edilmeyecek kadar büyüktür. Ayrıca, günümüzün iletişim ve ulaştırma teknolojisi, bu ulusötesi şirketlerin küresel düzeyde operasyonlar gerçekleştirebilmesine olanak tanımaktadır. Bu koşullarda, sermayenin sömürüsü 1930'lardakinden daha büyük olacaktır.

1929 buhranı, Türkiye'de zaten var olan yapısal bir krizin ardından gelmemiş, mevcut krizi daha da derinleştirmemişti. Günümüzde ise emperyalist sömürünün Türkiye'de yol açtığı yapısal kriz, küresel krizin de etkisiyle, büyük bir tahribat yapmaktadır.

1929 bunalımı sonrasında Türkiye'deki millileştirme ve devletleştirmeler hızlandı; devlet eliyle sanayileşme çabaları daha da yoğunluk kazandı. Krizin diğer ülkelerde derinleştiği dönemlerde Türkiye'de güçlü bir devletçilik vardı. Bu devletçilik, yabancı tekellere ve ülkelere karşı ülkemizin korunmasında etkili bir rol oynadı. Günümüzde ise yıllardır ısrarlı bir biçimde

sürdürülen özelleştirmeler sonucunda, kamu sektörü önemli ölçüde tasfiye edilmiş, hükümetlerin ekonomiye müdahale araçları kaldırılmış, piyasalar tümüyle ulusötesi sermayenin ve yerli tekellerin denetimine ve yönlendirmesine terkedilmiştir. Bu koşullarda, küresel düzeydeki krizin Türkiye ekonomisini etkilemesinin boyutları daha da büyükmektedir.

1930'lu yıllarda iktidardaki CHP'nin uyguladığı politikalarda bağımsızlık vurgusu belirleyiciydi. Bu anlayış ve yaklaşım nedeniyle, kriz yüzünden zayıflamış olan emperyalist ülkelerin belirlemeye çalıştığı politikaların dışına çıkılabildi. Günümüzde ise uygulanan politikalar, emperyalist Avrupa Birliği'nin ve ABD'nin dayattığı çizgiye uygundur. Bu durumda, emperyalist ülkeler kendi krizlerini aşabilmek için Türkiye gibi ülkelerdeki baskı ve sömürüyü daha da artırma eğilimindedir. Emperyalist ülkelerin krizleri Türkiye'ye aktarılmaktadır. Bu durum da yeni sorunlar yaratacaktır.

1929 buhranı sonrasında Türkiye'de hızlı bir mülksüzleşme yaşanmadı. Gaz, bez ve tuz için veya vergi ödemek amacıyla nakit ihtiyacı olan köylüler, kentlerde geçici işçi olarak çalıştılar ve köylerine geri döndüler. Bazı bölgelerde feodal kalıntıların çözülme süreci bile tersine çevrildi. Emek ranttan ürün ranta ve para ranta geçilmişken, piyasaların istikrarsızlığı nedeniyle para ranttan ürün ranta geri dönüşler de yaşandı. İşsizlik ağırlıklı olarak vasıfsız köylüler arasında yaygındı. Günümüzde ise çok hızlı bir mülksüzleşme yaşanmaktadır. İşsizlik, artık mülksüzleşmiş insanlar arasında ve özellikle de vasıflı ücretliler arasında yaygınlaşmaktadır.

İçinde yaşadığımız ve daha da derinleştiğini her gün gözlemlediğimiz kriz, 1929 buhranından çok daha büyük tahribatlara yol açacaktır. 1929 buhranı sonrasında hükümetler ciddi önlemler almışlar, 1933 yılından itibaren sanayi planı uygulamaya başlamışlardı. Günümüzün hükümeti ise önlem almada son derece yetersizdir ve kısıtlı kaynakların plan yoluyla daha etken bir biçimde kullanılması gibi bir anlayışa sahip değildir.

Bakalım bu gelişme, Mart ayındaki yerel seçimlere nasıl yansiyacak.